नाशिक : काल, आज आणि उद्या या विषयावर वैद्यकीय क्षेत्रात नाशिकचा भूतकाळ कसा होता? आज काय परिस्थिती आहे? आणि भविष्यात वैद्यकीयदृष्ट्या नाशिकचा कसा असेल चेहरा याविषयी श्री साईबाबा हार्ट इन्स्टिट्यूट व रिसर्च सेंटरचे संचालक डॉ. अनिरुद्ध धर्माधिकारी यांची मुलाखत घेतली आहे एचसीजी मानवता कॅन्सर सेंटरचे संचालक प्रा. डॉ. राज नगरकर यांनी.

वैद्यकीय व्यवसाय समाजाचे देणे लागतो!

तुम्ही या क्षेत्रात येण्यापूर्वी तुमचे वडीलही या क्षेत्रात होते. तो काळ कसा होता?

उत्तर वडील डॉक्टर असल्याने लहानपणापासून मी त्यांची काम करण्याची पद्धत बघत होतो. रुग्णाला साधा आजार असल्यास ते स्वतः उपचार करत, मात्र आजाराची तीव्रता अधिक झाल्यास त्या रुग्णांना बाहेर मोठ्या शहरात जावे लागे. कारण नाशिकमध्ये पूर्वी जास्त वैद्यकीय सुविधा नव्हत्या.

तुम्ही या क्षेत्रात पदार्पण केले तेव्हा कोणत्या अडचणींचा सामना करावा लागला?

उत्तर इटलीमध्ये दोन वर्षे फेलोशिप केली. त्यानंतर मी नाशिकला आलो. तेव्हा पहिली गोष्ट अशी की वैद्यकीय सुविधांची वानवा होती. दुसरी गोष्ट हृदयविकार आजाराच्या बाबतीत नागरिकांमध्ये जागरुकता खूप कमी होती. एखाद्या रुग्णास अँजिओप्लास्टी करण्याचा सल्ला दिल्यास तो पेशंट उपचारासाठी पुन्हा परत येत नसे. गोळ्या औषधांनी फरक पडेल तेवढेच उपचार करावे, अशी मागणी रुग्ण त्यावेळेस करत. याउलट आज काळ बदललेला आहे. छातीत दुखणे सुरू झाले तरी काही रुग्ण येऊ स्वतः अँजिओप्लास्टी करण्याची मागणी करतात. तेव्हा बायपास शस्त्रक्रिया करण्यासाठी तब्बल सहा ते सात तास लागत, शस्त्रक्रियेनंतर रुग्णाला बरेच दिवस बसून राहावे लागे. त्यामुळे लोकांच्या मनात भीती होती. आता आधुनिक पद्धतीने शस्त्रक्रिया होऊ लागली आहे. शस्त्रक्रियेचा वेळ फक्त दोन तासांवर आला आहे. शस्त्रक्रियेनंतर पाचव्या दिवशी रुग्ण घरी जाऊ शकतो. तर एक महिन्यानंतर आपल्या कामाला सुरुवात करू शकतो. आता हृदयरोगाबाबत नागरिकांमध्ये जनजागृती झाली आहे.

कोणत्याही वैद्यकीय सुविधेसाठी किंमत मोजावी लागते.

उत्तर चांगल्या सुविधा उपलब्ध झाल्या, मात्र महागड्या उपकरणांमुळे त्याचे पैसे मोजावे लागतात. पूर्वी स्टेथोस्कोपच्या मदतीने हृदयाच्या ठोक्यामध्ये झालेल्या बदलावरून हृदयाच्या झडपांच्या विकाराचे निदान केले जाई. आता इको मशिन्स सहज उपलब्ध झाले आहेत. पूर्वी हृदयविकाराच्या लक्षणांवर भर देऊन त्याचे निदान केले जाई. सध्याच्या काळात छातीत दुखू लागले की चेक करण्यासाठी अँजिओप्लास्टी करावी लागते. रुग्ण स्वतःहून दवाखान्यात येतात आणि अँजिओप्लास्टी करून घेतात.

सुरुवातीच्या काळी एका विशिष्ट वयानंतर हृदयविकार किंवा कर्करोग होत असे. मात्र हल्ली हे प्रमाण कमी वयाच्या लोकांमध्ये वाढले यावर तुमचे काय मत?

उत्तर त्यावेळी तरुणांमध्ये हृदयविकार नव्हता अशी गोष्ट नाही. मात्र आता त्याचे प्रमाण आणि महत्त्वाचे म्हणजे त्याच्या निदानाचे प्रमाण वाढले आहे. आज आधुनिक तंत्रज्ञान विकसित झाले आहे. त्याच्या मदतीने कमी वयातदेखील आजार होतात, हे आता लक्षात यायला लागले आहे. कामानिमित्त उशिरापर्यंत जागरण, फास्ट फूड, जंक फूडचा वापर, व्यसने अशा बदलत्या जीवनशैलीमुळे हृदयविकार, कॅन्सर व इतर आजारांचे प्रमाणदेखील वाढत चालले आहे. योग्य निदान करणे आणि उपचार करणे हे आता आवश्यक आहे.

नाशिक शहराला भविष्यातील हेल्थ डेस्टिनेशन म्हटले जाते..

उत्तर ऐंशीच्या दशकापर्यंत मानवाच्या मूलभूत गरजा अन्न-वस्त्र-निवारा एवढ्यापुरत्याच मर्यादित होत्या. मात्र आता त्यात दोन महत्त्वाच्या गोष्टींची भर पडली आहे. त्या म्हणजे आरोग्य आणि शिक्षण. आरोग्य क्षेत्रात सध्या आणि भविष्यात जो काही बदल होत आहे त्याचे महत्त्वाचे कारण म्हणजे माणसाचे आयुष्यमान महत्त्वाचे आहे. माणसाचे आयुष्य गृहीत धरता येत नाही. पूर्वी एखादा रुग्ण दगावल्यास सहज म्हटले जाई त्याचे नशीब खराब होते. आता त्याचे आयुष्य वाचले पाहिजे यादृष्टीने शर्थीचे प्रयत्न केले जातात. यासाठी तंत्रज्ञान महत्त्वाचे आहे. नाशिक शहराचा गेल्या वीस वर्षांचा प्रवास पाहता अगदी युरोप, अमेरिकासारख्या आधुनिक आणि सर्व प्रकारच्या वैद्यकीय उपचार पद्धती व सुविधा आज शहरात उपलब्ध आहेत. उदाहरण घ्यायचे झाल्यास गेल्या दोन वर्षांत मानवता कॅन्सर हॉस्पिटलमध्येच ४० बोन मॅरो ट्रान्सप्लांट झाले. तर ४०० रोबोटिक शस्त्रक्रिया १८ महिन्यांहून कमी कालावधीत झाल्या आहेत. नाशिक शहरात रोबोटिक शस्त्रक्रिया यशस्वी होतील का, असा प्रश्न सुरुवातीला पडला होता. मात्र जनतेमध्ये रोबोटिक शस्त्रक्रियेविषयी जनजागृती निर्माण झाली. त्यामुळे मोठे यश या शस्त्रक्रियेला शहरात मिळाले. पूर्वी एकत्र कुटुंब पद्धती होती. त्यामुळे कुटुंबातील सदस्य आजारी पडल्यास फारसा फरक कुटुंबावर जाणवत नसे. मात्र आता विभक्त कुटुंब पद्धती निर्माण झाल्याने घरातील एक माणूस आजारी पडल्यास संपूर्ण कुटुंबावर त्याचा परिणाम होतो. त्यामुळे त्याच्या आजारावर लक्ष केंद्रित होऊन पटकन रुग्ण बरा होऊ लागला आहे. नाशिक शहरात १८ हून अधिक कर्करोगाचे सर्जन्स आहेत. चार हॉस्पिटल्स मिळून सात रेडिएशन्स मशीन नाशिक शहरात आहेत. या सर्वांचा विचार करता नाशिक शहर भविष्यातील हेल्थ डेस्टिनेशन म्हणून उदयास येईल, यात काही शंका नाही.

नाशिक शहरात विमानतळ सुरू झाल्याने भारतातील इतर शहरांसोबत नाशिकची कनेक्टिव्हिटी वाढली आहे. त्याचप्रमाणे नैसर्गिकदृष्ट्या शहर खूपच समृद्ध आहे. त्यामुळे मेडिकल टूरिझममध्ये वाढ होऊन नाशिक शहराविषयी बाहेरील लोकांना आकर्षण वाटू लागले आहे. त्यामुळे भविष्यात बाहेरील रुग्ण उपचारासाठी नाशिकमध्ये आल्यास तयारी आपण ठेवायला हवी. हार्ट ट्रान्सफर सर्जरीसाठी नाशिक शहरात प्रयत्न सुरू झाले आहेत. या सर्व गोष्टी साकार करण्यासाठी सरकारवर अवलंबून न राहता स्वतः जिद्द ठेवून प्रयत्न करायला हवे.

नाशिक जिल्ह्यातील आदिवासी तालुक्यातील लोकांसाठी काही वैद्यकीय सुविधा सुरु करण्याचा प्लॅन आहे का?

उत्तर नाशिकमध्ये साधारणतः दरवर्षी जवळपास १०० तज्ज्ञ डॉक्टर्स नव्याने रुजू होतात. या सर्वांना शहरात प्रॅक्टिस करणे तितकेसे सोपे नाही, मात्र याच डॉक्टरांनी जर ग्रामीण भागात पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपमध्ये त्या ठिकाणी प्राथमिक आरोग्य केंद्रांमध्ये सेवा दिल्यास ग्रामीण भागातील लोकांना तज्ज्ञ डॉक्टर व उपचार त्या-त्या ठिकाणी उपलब्ध होतील. अगदी खेड्यापाड्यात देखील स्मार्टफोन उपलब्ध आहेत. आरोग्यदृष्ट्या ज्या मूलभूत गरजा आहेत त्या टेलिमेडिसीनद्वारे पूर्ण होऊ शकतात. बेसिक उपचाराचे मार्गदर्शन त्याद्वारे होऊ शकते. आपल्या देशात अनेक तज्ज्ञ डॉक्टर्स आहेत. या डॉक्टरांचा पुरेपूर उपयोग करून घेतल्यास भविष्यकाळात उत्तमोत्तम वैद्यकीय सुविधा रुग्णांना देऊ शकतो. नाशिकमध्ये अंतर्गत व बाह्य कनेक्टिव्हिटी निर्माण झाल्याने अगदी ठाणे, शहापूर येथील रुग्णदेखील उपचारांसाठी शहरात पटकन येतात. मुंबईच्या तुलनेत येथे लवकर आणि स्वस्त दरात उपचार होतात. जेव्हा एखादा बाहेरगावचा रुग्ण नाशिकमध्ये उपचारासाठी दाखल होतो, त्यामुळे अनेक अंगाने उत्पन्न निर्माण होऊ शकते. उदाहरणार्थ रुग्ण येईल तेव्हा त्याचे दळणवळण असो किंवा राहण्यासाठी हॉटेल असो, याचा फायदा हा नाशिकच्या अर्थकारणाला नक्कीच होऊ शकतो.

येणाऱ्या पिढीसाठी आपण काय मार्गदर्शन कराल?

उत्तर या क्षेत्रातील आपुलकी, प्रामाणिकपणा, संघर्ष करण्याची ताकद या गोष्टी अत्यंत महत्त्वाच्या आहेत. पूर्वी एखाद्या कुटुंबातील सदस्यांना कोणताही आजार झाल्यास सर्वप्रथम ते फॅमिली डॉक्टरकडे उपचारासाठी दाखल होत. संबंधित डॉक्टर हा कुटुंबातील सदस्याप्रमाणेच कुटुंबाच्या सर्व सुखदुःखात सहभागी होत असे. या गोष्टी सध्या कमी होत आहेत. पण त्या जपणे आताच्या काळात आवश्यक आहे. उपचार करायचा असल्यास रुग्णासोबत जिव्हाळ्याचे, मैत्रीपूर्ण नाते निर्माण केल्यास त्यालाही आजारातून बरे होण्यास मदत मिळते. वैद्यकीय क्षेत्राचा विचार केला असता अमेरिकासारख्या प्रगत देशाच्या मोठ्या हॉस्पिटल्समध्ये उपचार देणारे मोठे ज्येष्ठ डॉक्टर हे मूळतः भारतीय आहेत. त्यावेळी त्यांनी बाहेरील देशांमध्ये जाण्याचा निर्णय घेतला कारण त्यावेळी भारतात फारशा सुविधा उपलब्ध नव्हत्या. आज काळ बदलला. त्यावेळी त्यांनी घेतलेला निर्णय कदाचित चुकीचा वाटू शकतो. इतके महत्त्वपूर्ण बदल आज आपल्या देशात दिसून येत आहेत. शहरात महाराष्ट्र आरोग्य विज्ञान विद्यापीठ आहे. मेडिकल कॉलेज पूर्वीपासून आहे. काही नव्याने येत आहेत. डीएमबी व पोस्ट ग्रॅज्युएट इन्स्टिट्यूट शहरात आहेत. या सर्व गोष्टी पाहता शहराला भविष्यात नक्कीच सोनेरी दिवस आहेत, असे म्हणता येईल. डॉक्टरांच्या नव्या पिढीला एकच सांगणे आहे की, या क्षेत्रात संयम आणि प्रामाणिकपणा खूप महत्त्वाचा आहे. सुरुवातीच्या कामाच्या आणि कमाईच्या टप्प्यानंतर महत्त्वाचा टप्पा असतो तो म्हणजे समाजात आपले एक विशिष्ट स्थान निर्माण करणे. आपण समाजाचे काहीतरी देणे लागतो हे महत्त्वाचे आहे.

Scanned by CamScanner